

БУРЯД УНЭН

Бүгд ардаг газет

Эхэ найхан нутагаа эб хамта мандуулая!

1992
ИЮНЬ
10
Зунай дунда
нарын 10
СРЕДА
гарагш 4
№ 111 (18470)
сар 6 мөн

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ IX СЕССИ

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН МИНИСТРҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Соведэй Түрүүлэгш Л. В. Поталов хү-
үдэрэй эхнээ элдэб асуудалуудыг
тогтоонхой гэжээ ааб даа. Гэбшье энэ
хүнэй асуудалууд олдоогүй. Тиммэнэ сес-
сийн түрүүлх асуудал арадай депута-
тын байна.

ХАЛБЕВ, СССР-эй арадай депутат байхан С. Г. ШАП-
ХАЕВ, Зүүн Сибириин технологическа институтдай прорек-
тор Н. И. АТАНОВ, арадай депутатууд Е. К. ХАНХА-
ЛАЕВ, В. С. ХУДУГОВ, И. Т. ПАВЛОВ, А. А. ПО-
ЛЫНСКИЙ, В. Е. ТУГУТОВ, К. П. АЛЫМАН, Л. Д.
ТУРБАНОВ, А. Л. ГУСЕВ, Ю. Ф. ЕФРЕМОВ, С. Н.
УГРЯНОВ, Л. В. ПОТАЛОВ, В. Р. СОКОВЕВ, Л. А.
СМОЛИНА, М. П. РЯБОВ гэшэд хабаадажа, үгэ хэлээ.
Тус асуудалаар тогтоол баталагдан абтаба.
Удһөө хойшо «Буряд Республикын нутагай харгын
жаса байгуула талаар нэмэлтэ хэмжээ абууланууд ту-

хай» асуудал арадай депутатууд зүбшэжэ ахылба. Харгы
бариха, транспорттар болон хэлхээ холбоогоор зоние
хангха Гүрэнэй комитеттэй түрүүлэгш Л. П. ТАБАЛАЕВ
энэ асуудалаар элдхэл хэбэ.
Элдхэл соо тоо, баримтануудай эли тодо бэшэ байхан.
хаа боложо, энэ асуудал үглөөдэр зүбшэн хэлсэгдэхээр
шиндхэгдэбэ. Удаань «Эрдэм хуралсал тухай» Буряд
Республикын Хуули тухай асуудал арадай депутатууд
хараба, Эрдэмэй, хуралсалай, соёлой, залуушуулай поли-
тикийн ба спортын талаар комитеттэй түрүүлэгш С. В.
КАЛЫКОВ элдхэл хэбэ.

Республикын районуудай захиргаанай гулваанарай зүб-
лоон Буряд Республикын Министрүүдэй Соведтэ бо-
лоо. Министрүүдэй Соведэй Түрүүлэгш В. Б. Сага-
нов зүблөө үнгэргэе.
— Байгша оной хабарһаа хойшо хура бороо оробо-
гүй. Июнь нарын эхээр хүйтэн боложо, овош болон ур-
гаса таряанай гарасыг хуудхажэжэнь. Республика соо-
мной 76 мянган гектар орооно таряанай, 3,5 мянган
гектар тэжээлэй ургамалай, 363 гектар овошын үнжэ-
эшэ намаа хүлдэжэ, зарим газарта тарилга дахинаа хэ-
хэ баатай болодо, — гэжэ республикын хүдөө ажыхын
министр Н. Н. Найданов зүблөөн дээрэ мэдээсэ. — Ушар
тиммэнэ ургаса таряа, үбһэ тэжээл нөөсэлхэ талаар
шанга хэмжээнүүдэе абаха болоод байнабди.

депутатуудай анамжанууд

Түрүүлх үдэр арадай депутатуудтай уул-
хы дээрэ зүбшэгдэхээр табигдаһан асуу-
р шухала байхан тухай тэдэрһээ асуу-
лгэһэн харюунуудыг дорой толинобди.

ХУСЭН, Зэдэн районий хунгуулин Дэрэс-
суудалаар округ:
...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл

...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл

...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл

...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл
...наа, хайшада, эгээл

ГУРБАН ЭРДЭНИИ ХҮЛДЭЛЭН УДХАТАЙ

Мүн баһа 25-дахы статья-
да педагогуудай эрхэнүүд
бэшэ, харин эрдэм хуралса-
лай хүдэлмэрилгээдэй эрх-
хэнүүд гэжэ бэшэ тухай
дурагдаһа. Юундэб гэжэ-
дэ, мүн лэ тэрэ хургуули-
һаа гадуур хүүгэдэй эмхи
зургаануудта хүдэлгээдэ
педагогуудтай эдн эрхэ ол-
гохын тула тингээ байгаа.
41-дахы статья соо хургуу-
линуудыг харгалзаха пред-
приятинууд тухай оруулха.
Классай эгээл эхэ багтасын
хэмжээ 25 бэшэ, харин 20
хургуули хүртээр доош-
лоолха. Багшанарай ажалай
дунда зэргын даабарта хэм-
жээ неделин 15 час бол-
гохо. Мүн багшанарай пен-
сийг гараха наһанин: эхэ-
нэрнүүд — 50-тайдаа, эрхүүд
— 55-тайдаа байха ёһотой.

Эрдэмэй, хуралсалай, соё-
лой комитеттэй гүшүүн И. С.
Антонов «Юрэнхы дунда
хуралсал» гэхэн 11-дахы ста-
тья соо хүмүүжүүлгын тү-
лээ түрэлхидэй харюусалгыг
дээрлүүлхэ, мүн гэр бүлын
хүмүүжүүлгэ тухай 9-дохы
статьяг шангалдаха гэжэ ду-
рагдаха. Тингээдэ 14 наһа
гүйсөөшгөгүй хүйсүүдэе, гу-
рим журам эбдэгдэ наан,
хургуулиһаа гаргаха хэрэг-
тэй. Багшанарай салин хүл-
хэн тухай хэлсэгдэ, И. С.
Антонов үйлдэбэрин хэлба-
рыг дунда зэргын хэмжээ-
тэй ади бэшэ, харин дээршэ
байха ёһотой гэжэ онсолбо.

Мүн Эрдэмэй, хуралсалай,
соёлой талаар Улаан-Удын
госсоведэй комитеттэй түрүү-
лэгш Р. И. Пшеничкова
багшанарай салин хүлхэн
тухай урда тээнэ үгэ хэлэ-
хын ханамжын дэмжэбэ.
Тингээдэ Улаан-Удын эр-
дэм хуралсалай управленин
даагша В. Б. Прокопьев хаан-
та засагай үдэ багшанар,
хүдэлмэрилгээдэй орходоо, 2,6
дахын эхэ салин хүлхэтэй
байгаа юм гэжэ хануулба.

Арадай депутат, Селен-
гинскийн целлюлозно-картонной
комбинатай директор В. О.
Гейдебрект тус хуулиин
проект хуулианай заншалаар
табигдаа, энэтнай хуули бо-
ш, харин юрэнхы эзабар-
нууд болоно гэжэ хүмжэ-
лэбэ.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАЛАЙ ҮДЭР

ТУШАЛХА БОЛОО

Россин Зам харилсаанай
министрестэй, «Трансстрой»
корпорацин, «Союзжелдор-
ремаш» концернын хүтэлбэ-
рилхы хүдэлмэрилгээдэй бү-
гд майн 27-29-нэй үдэрнүүдэд
тэ хотынмай локомотив-вагон
заһабарилгын завод ошонхо
хараһан, ажал хүдэлмэри-
тэйн танилсаһал байна. Рос-
син зам харилсаанай министр
Г. М. Фадеев, «Трансстрой»
корпорацин президент В. А.
Брежнев, «Союзжелдоррем-
аш» концернын генеральна
директор Ю. В. Краснов
гэгшэд тус бүлгэе тологй-
лоо. Буряд Республикын
Верховно Соведэй Түрүүлэг-
шын нэгдэхэ орлогшо В. В.
Саржан министрсы завод
соогуур үдэшэбэ.

Айлшад заводой механи-
ческа, локомотив ба вагон
заһабарилгын үйлдэбэрин,
булад хайлуулгын цехүүдээр,
баригдажа байхан электро-
машиннын корпус соогуур
ябанга хараа, ажал хүдэлмэ-
ритэйн танилсаа. Гадна за-
водой хүдэлмэрилгээдэй ажа-
луудай микрорайон соогуур
ябаа. «Жемчужина» гэжэ
профилакторий, Соёлой ор-
дон ошоо, эндохы хүн зонтой
уулзажа хөөрлэдэ.
Зам харилсаанай министр
Г. М. Фадеев хүгжөөжэ та-
дарт.

ГУРБАН ЭРДЭНИИ ХҮЛДЭЛЭН УДХАТАЙ

Энэ хуули иматгал гү-
рэнэй хуралсалда тааралдуу-
лаһай. Тингээдэ багша-
нар бусадһаа үлүүбди гэжэ
наһадаг тула элдэб таарам-
жагүй эрилтэ табина. Нэ-
шэнь, түлөөбэгүй байра
дэлгүүртэ орожо байхан мүн-
өө сагай эрхэ байдалда ог-
тошье таарангүй гэжэ мэтэ-
шэлэн арадай депутат баг-
шанарай эзэлхэ хууриин заа-
жа үгэһэн байна. Дээрлүүл-
нимэ ханамжын таарамжа-
гын ойлгосотой.

Хэлэнүүд тухай хуулиин
проект тон лэ шухала удха
шанартай. Энээн тухай мэд-
дэсэл хэһэн хэлэ, бэшэгэй
эрдэмэй доктор И. Д. Бу-
раев хуули соо бүхыне дэл-
гэрэнгээр тодорхойлоо хой-
гагүй, тэрэнэй абаһан хой-
но тус хуулине яагад хэр-
глэхэ тухай хуулиин үнэ-
сэтэй тогтоолууд гараха гэ-
жэ дуулаа. Мүн «Буряд
унэн» газетин коллективтэй
дурагдаһан проект соо зүй-
тэй хараа болонууд байна
гэжэ үгэ хэлсэгш тэмдэглэ.
Гэжэ зуура иматгал буряад
хэлхы гүрэнэй, харин орд
хэлхы надинууд хооронд
харилсаанай хэлэн гэжэ со-
носохыг республикын мүн-
өө үеын бодото байдалда
таарахагүй байна гэжэ И. Д.
Буряев мэдүүлэ.

Арадай депутат М. Р.
Чойнов буряад хэлэнэй
мүнөө үдэл доромжолонг-
ги байдалда байһандай
сэдхэлээ эхэтэ үбдэжэ бай-
һанаа мэдүүлэ. 8-дахы
класс хүртээр буряад хэлэн
дээрэ бүхы предметуудыг
зааха ёһотой гэжэ онсо заа-
гаа. Юрэнхыдөө, националь-
на хургуулинуудыг байгуул-
ха сар эрээл гэжэ үгэ хэ-
лэгш урналаа.

Мүн буряад ба орд хэ-
лэнүүдэ манай республи-
када гүрэнэй гэжэ соносох
оох тухай проект соохи ду-
рагдаһа Буряад Эрдэмэй
түбэй философийн ба
социологийн таһагыг дааг-
ша Ю. Б. Рандолов дэм-
жэ. Юундэб гэхэдэ, орд
хэлэн буряад арадай ажа-
байдалда яаха арагүй гүн-
зэгыгээр шонгон нэбтэрээ
бину. Гэхэтэй хамта буряад

ГУРБАН ЭРДЭНИИ ХҮЛДЭЛЭН УДХАТАЙ

Хэлхы дэмжээ талааршууд
хэмжээнүүдэй дары абтаа-
гүй хаа, 7—8 жэлһээ тэрэ-
нине дахин нэгдэхын арга-
гүй болохо. Социальна ор-
ганизмын хуули дүримэй
ёһоор нимэ тошолол хэгдэ-
хэ зэргэтэй гэжэ Ю. Б.
Рандолов заагаа.

Оруулагдаһан бүхы нэ-
мэлтэ, заһабаринуудтайгаар
тус хуулиин проекты сес-
сийн үзэмжэдэ табижа гэжэ
шиндхэгдэ.

Буряд Республикын гү-
рэнэй тугай проектынүүд тухай
хонирхолтой хөөрлөөн
болсо. Юрэнхы дээрэ туг
гурбан үнгэтэй байха гэхэн
ханамжа булла. Үнгэнүү-
дын габэл, дээрнэ—хүхэ,
дундаһа—сагаан доронь—
шар. Хүхэ номин тэнгэри,
замбуулин—хүхэ. Сагаан
үнгэ—сагаан сэдхэл, Орос
гүрэнэй хүлдэтэ үнгэ. Ша-
раһа—оюун бодолой, Бур-
хан шажанай, Ази түбин
үнгэ болоно. Тингээдэ хүхэ
хүндэлэн зурууд дээрнэ ал-
тан шара үнгэтэй нара, на-
ран, гуламтын гурбалжан
дүлэн, мүнхэ зула бадарна
байха. Энэний түб Азийн,
монголшуудай заншалта
сөмбө болоно. Нимэ ту-
халтэй тугыг бусад соохоо
сохиол илгаруулха. Тон лэ
Буряад оройн гэжэ абаһаар
хэлхээр байха гэжэ хэлэ,
бэмдэгэй эрдэмэй доктор

В. И. Рассадин баримталаа.
Тингээдэ республикада
нээрэ үгэһэн арадай хүл-
дэтэ тэмдэгүүд оруулаа
гүйдэ арагүй гэжэ тэрэ
тэмдэглэ. Мүн буряад
ордшыг арадүүдта гурба
тоо тон наггин удхатай гэ-
шэ. Тугай гурбан үнгэ. Гу-
ламтын гурбалжан дүлэн,
нара, наран, гуламта. Хай-
нэ хайшаа—хуу гурба. Гур-
бан эрдэниин хүлдэлхэн ул-
хатай.

Туг тухай ханамжанууд
экспертүүд, авторнууд эр-
дэм Н. В. Абеев, уран
зураачан А. Т. Таисаев,
Н. Батев, Б. Д. Рымков,
М. Р. Чойнов, профессор
Г. Л. Санжеев мэдүүлэ.
Н. БАДМАРИНОВ.

ХИТАД ЭД БАРААН ДЭЛГЭЭГДЭХЭНЬ

Хитадай Арадай Респу-
бликын Шэньян хотоһоо тү-
мэр замаар эдэ үдэрнүүдтэ
элдэбэн эд бараан манай
Улаан-Удэ хотодо буужа
байна. Эдэ эд бараан рес-
публикын нислэл хото.
Сибирь болон Алас-Дурна
хан Хитадай худалдаа най-
маанай байшанда дэлгэгдэ-
хэ юм. Тингээдэ хитадууд
энэ байшанда худалдаа ха-
раатайгаар хамта дээрэ 250
миллион түхэртэй эд ба-
раа асарха түсбэтэй.

Шэньян хото Хитад оро-
ной зүүн-хойто зүгтэ оршо.
дог томо хотонуудай нэгэн
юм. Бээ даһан байдалтай,
өөрнй правительстватай энэ
хото 5 миллион хүн зон
ажаһуудат. Тус хотын ху-
далдаа наймаанай «Гуан-
дун» гэжэ компанийн ту-
лөөлөгшэдэй манай респу-
бликын правительствата эд
бараа, түүхэй эдээр андал-
даха тухай дуралдаһан оруу-
ладһа, манай тала нимэ
хэлсэнһээ арасхан байна.
Тингээдэ манай правитель-
ство хитадуудта Бурядай
Хитад хото худалдаа ха-
раатайгаар хамта дээрэ 250
миллион түхэртэй эд ба-
раа асарха түсбэтэй.

Шэньян хотоһоо эрэнэ де-
легациһаа гадна, Ураал ша-
дарай, Сибирин болон
Алас-Дурна зүгтэй хото го-
родуудай түлөөлөгшэд ха-
баадаха юм.
А. БУТОВ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохы ноурта.
Л. Доржиева: «Багшын, түрэлхидэй оролдолгоор, хэб.
лэлэй аша туһаар».
А. Голушкин: «Дүй дүршэлыг хараада абаха».
3-дахы ноурта.
Х.Ц. Намжилова: «Зүрхэ сэдхэлээрэ магтаһан...»
Д. Дагбаев: «Түбэдэй Банчин-Богддор».
4-дахы ноурта.
Соёлой һонинной суглуулбари.
Спорт.
Дэлхэйн һонинной дээжлээ.

БАНЗАРОВАЙ УНШАЛГАНУУД

удай түүха, ухаан бодолой хүгжэлтэ, ёһо
аман зохиол болон хэлэ бэшэг шуда-
ха хушитаа оруулаһан буряад арадай тү-
хын түрэнөөр 170 жэлэй ойн байрай үдэр-
һаа манай республикада эхилхэнэ.
арадай Эрдэмэй түбэй байшан соо «Д.
банзаровай» эхилжэ, дүшэ гаран хонир-
шагнагдаха. Эдэ элдхэлнүүдэй гол уд-
гэ бүлгэһөө бүридэһэн ном хаяхан хэлбэл-
сэ ном «Дорли Банзаров, тэрэнэй эрдэм
«Түбэй Азийн арадуудай түүхэ болон
«Хэлэ бэшэг болон уран зохиол» гэг-
дэригдэ.

М. САНДАНОВ
хөөрлөдөө хэбэ.

хайгуураар Зүрбүд малтайгаа
ийн ашаар 1991 ондо гурван
түймэр тэрэлнээ саашаа
гаража шалангүй унтаргаа-
гаа хэв. Халхуар суглуулыг
үедэ өгөөл эканхи түймэр
носогод гээд олон жэлэй
адагланганууд эхэллэнэ.
Тинимхээ халхуар суглуу-
лын үедэ ойн харуушад
тэрэйл ургадаг газарта по-
стнуудые табиддаг, хиналта
хэдөг. Энээнэй ашаар урда-

хэлсээн юом заабоол хараа-
лдааха юм.
Үнтерэн жэлэй туршдаа
ой модоной ажхинуудай,
милчинин хүдэлжэртотод
түймэр табинан хүнүүдэй
өлхүрүүлэх хүдэлмэрин ябуу-
лаа. Бүхүдөө 98 хүн бариг-
дахан байна. Ишөөлхэхэд,
Хяагыгн районой Сүхэ хуу-
ринай хэдэн зон сай шана-
хаар түүдэг носоогоод, модо
бөлөдхэхэээ ошоһон байна.

Тингээхэ 700 ий
риг абтаха бай-
риг республика
ажажые ханта
олзо доход абта-
руулагдаха ба
га хэрэглэжэ зү-
дурсагдахан ан-
шиндхэхэ модо

А. ГОЛ-
БУРЯД РЕМ-
МОДОНОЙ АЖА-

арай лиийн
САМАРА
портуудай
хэр зэргэ хуу-
Толыгтэрида
хүдэлжэртотод
болонгүй хуу-
Ижээшөө, ба
пүтөөг—900
на Россия—
мянган түдэ
ажалша түдэ
төнтөөнуудай
центые түдэ
Энэ зундаа
мынга гарам
ха юм.

Голлачин технологиин
ёһоор хартабха тариха бай-
хадан, холын энэ гүрнэй
хүдөө ажахын мэдээжэ «Се-
бест» фирмын түлөөлгүшэ
Ян Булхгайс айлшалаа эрбө-
б. Тэндэхээ хартаабын
үрлээн машина, хиникадууд
асаргадана. Целиноградска
областини «Заречный» сов-
хоздо нимэ дүй түрмүл эр-
гүнөөр дэлгэрүүлэгдэс. Үн-
тэргэниш жэлдэ Голландини
технологич хэрэглэжэ, совхоз
гектарһаа 300 гаран центнер
хартабха абхан байна.
Энэнь нутагай заншалта тех-

нологи хэрэглэһэнһээ хоёр
үдүдэй дахин эхэ болонө.
НОВГОРОД. 70 гаран хэл-
лэй урда тээ эхэрхүүдэй
гимназини байрлалан байһан
сом гороной түрүүшын гим-
нази нээгдэбэ. Хари хэлэнүү-
дэй, финансоево-экономическа,
түүхын-уран үгын ба архи-
тектурно-уран найханай дүр-
бэн отделинээ оюутад аб-
таха. Гимназини оюутад ан-
гли, немец ба францүз хэл-
нүүднээ гадна Новгородой
зургаан аята хотонуудай нэг-
энийнх хэлэ шудалха юм.
Харин нёдондо энэд багша-

УРДАНАЙ ДУУНУУД УЯРУУЛБА

Билэ, дайнай болон ажалай ветеранууд, буряд драмын академическ театрай артист, нарыс ехэ амжалтаары хани халуунаар амаршалаад, энэ манай газетээр дамжуулан, халуун баярыс хүргэбэлд. Юуб гэхэд, тээмэнд театрт үнэгэргэдхэн үдэшэд буюу буряд аралай урданай дуу, нуудыс дуулажа, зүрхэ сэдэ, хэлэмнай баясуулаа.

Эдэмнай хэд бэ гэхэд, найхан хоолойтой артистууд, бэлгитэй дуушад Баян Зориктуева, Доржо Султимов, Иван Цыбикжапов, Дамба-Дугар Бочиктоев гэгшэд боло. Республикын аралай артистка Марта Зориктуева найхан аялгатай урданай дуунуудыс хангуурдажа, тэ-

дэнэй зан абари, маяг шаг- да хүн зон олоороо суглар- нагшадта зохиодор дамжуул- ба. Артистын дуу- лагай мэдээгүй байхан би- дээр ехэ баясажа дуулаба. Билэнэй багадаа дуулаба байхан, эжи абымнай, үб- Гунжит Батуев, эрдэмтэн гэд хүгшээлэйнэй сэжэ зүр- хэйдэ халуунаа бабан дуу- нуудыс гүйсэхэдхэн эдэ ар- тистнары бэлгт талаангыс ондэ сугларгагшад үндэрөөр сэжнэжэ, халуун алыга ташал- гаар утгаа бшуу. Концертныс хүтэлбэрлэхэн бэлгитэй ар- тист Доржо Султимов бабал аргагүй гобор урданай дуу- нуудыс дуулажа, бидэнэй сэдэхэл ханагаа.

Республикын габыата ар- тистнар Иван Цыбикжапов, Дамба-Дугар Бочиктоев гэг-

шэдэй утаар татажа уянгала- лан дуулахан арадай дуу- нууд тэдэнэй бэлгт шадаба- рини үшөө дахин гэр- шэлбэ. Олондо мэдээжэ бо- лон «Дамдин лама» гэгэн зүжэгтэ гобор дуулахан Дам- ба-Дугар Бочиктоевой Яруу- на тухай урданай дуун кон- цертныс шэмгэлэ.

Арадай дуунай энэ үдэшэ-

«ХАТАРНУУДЫНЬ НУГАРХАЙ, ГОЁ...»

(«АРАДАЙ УРАН БЭЛИГЭЙ ОДОНУУД» ГЭНЭН
КОНЦЕРТНЭЭ ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД)

Налхан оперо болон бале- дей театрай тайлан дээрэ арадай ёно заншалнуудыс, дуу, хатарнуудыс харуулдаг эрхим коллективүүд, мэдээ- жэ ансамбльнууд уран бэ- лигтэ дэлгээбэ. Тэдэнэй дунда олондо мэдээжэ Зүүн зүгэй арадуудай хатарай болохо «Лотос» ансамбль, «Матгаал» гэгшэн арадай дуушадан хоор. «Булка- муур» гэгшэн үхибүүдэй ха- тарай коллектив болон бу- сад бүлэгүүд эндэ хабаада- жа, харагшадангаа урда тоосонхой байна. Илангаяа хатарай ансамбльнууд гоё байхан, ноин программа- нуудтай байгаа гэжэ тэмдэг- лэхээр.

Хари гүрэнүүдтэ мэдээжэ болохон «Лотос» ансамблин найхан хатар наадаар энэ концерт нэгдээ. Республи- кын соёлой габыата хүдэл- мэрлэгшэ Дандар Бадлуевай хүтэлбэрлэдэг бүлэгтэй ха- руулан Зүүн зүгэй хатар- нуудыс хууууд хаража гоё- лоогоо. А. Андреевой хүг- жэм дээрэ найруулагдан та- бигдахан «Бадма сэсэг» гэг- шэн буряад хатар олондо найшаагдаба. Монгол аралай уял нугархай «Балр» гэгшэн хатар, мүн Пампучини, тин- хэдэ бүхнэ зонойнай омо- горхол олохон «Байгатай сүсэг» (М. Заславский най- руулдаг) гэгшэн хатарнуудыс лотосойхид харуулаа, эндэ сугларгагшад үнэр сэжнэл- тэдэ хүртээн байна.

Баруун буряадуудай ара- дай дуунуудтай, бохор наа- дантай сэг үргэжэ тагил-

ФОТОРЕПОРТАЖ

суулдаг «Матгаалай» наха- тай дуушадай уран бэлгитыс тэмдэглэхээр. Республикын соёлой габыата хүдэлмэри- лэгшэ А. Г. Балдаевай ударидааг энэ хоорой дуу- шад урданай буряад дуунуу- дай баян арга боломжонууд- тай шагнагдаа танилсуул- жа байна. Энэ үдэшэдэ эхэ- нэрнүүдтэй камерна Марта- рита Хрущевай хүтэлбэ- рилдэг хоор олон дуунуудыс шадамар бэрхээр гүйсэхөө. Тэдэнэй дуулахан И. Чай- ковскийн «Гургалдай», Штраусай «Персини марш», А. Андреевой «Ажабайдал тухай дуун» олондо зохи- шоогдоо.

Хүүгэдэй хатарай ансамб- льнуудай бэлгт шадабарини онсолон тэмдэглэхээр. «Ло- тосой» дэргэдэй үхибүүдэй «Булкамуур» гэгшэн жэшээ- тэй ансамблин харуулан хатарнуудыс бэлгитэй артист- ка Оюун Тумурова найруу- лан байна. Тэрэнэй табинан башкир, монгол, ортон, со- лонгос хатарнууд арадуудай аял зангыс, ажабайдалыс бодототот зургаана. Тин- хэдэ «Хууноу басагад» гэг- шэн буряад хатарыс хаража, хүнүүд баясаба. Одируулай бэлгитэй ансамблин Селе- мейстер Людмила Овчинни- кова хүтэлбэрлэдэг юм.

Эдэнхээ гадна хүүгэдэй хатарай «Уянгат» гэгшэн шэээ ансамблин (хүтэлбэрлэгшэ Татьяна Чимитова) но- мер ноин байгаа. Чингис Павловай хүгжэм дээрэ «Нү- хэд басагад» гэгшэн хатар хүүгэд эндэ сугларгагшад дүрлэхэн байна. «Саморо- дек» гэгшэн шээсээгүүдтэй (хүтэлбэрлэгшэ Татьяна Семенова), «Наран Гоохон» (хүтэлбэрлэгшэ РСФСР- ай соёлой габыата хүдэлмэ- рлэгшэ Виктория Абгала- ева) гэгшэн стическэ ан- самбльнууд уран бэлгитэ энэ үдэшэ харуулаа. Энэ үдэ- шын концертыс Владимир Когалев хүтэлбэрлээ. Рес- публикын уран бэлгитэй тү- бэй (РЦИТ-гэг) дэргэдэй ансамбльнууд энэ үдэшэ тоо- сого концертэс харуулаа гэгшэ. Гобшэ хатарай бү- лэгүүдтэй программа УЗУУ Лайн, гоё гэжэ сэжнэхээр.

Б. ДОГЖИЕВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Кам- пучин хатар найхан даа; «Матгаал» дуулаха.

Д. АЛТАЕВАН
фото-зурагууд.

УБСҮҮНЭЙНГЭ
ЗҮҮН ТАЛАА
«Хитадай ажалай» хун «Гинесейс тиймэ дай номдо» оруулалда. Цээдунай зурагтай да- лыс суглуудад 68 Ван Ангийн интэжэ су- рондын лугар суу- гэд Синьхуа агент- тэсэлэ.

Чондо хотодо ан- энэ хүн 40 жэлэй т- Хитадай наха бара- гоилолшын зурагтай на- ган ачаок суглууд- на. Энэхид хэдэ хуу- зон тэдэнэй үсэгт- эүүн талаа—зүр- дэргэдэ зүүдэ бай- Суглуудар соон а- мунгоор, бронзоор, т- эдээр, бамбук модо- санаар, шэлээр бүтэ- чогууд бин. Эгэнэ- утаашаа 38 сантй- лон, эгэнэ хүндэ- грам шэгнүүртэй. Э- эгэнэ хүнгэнэй б- шэгнэгшэ, собор алта- дэнхэй.

Ван гэр байрадаа- выставкэ нээхэн ху- шэ Хитадай хуу- түүхын музей бүхнэ барилга музейн хаа- жуулан үгэхынэй нинислэл хотодо байр- бүхнэ наһандай хүр- сеэр хангаабди ху- дуулаа. Харин хуу- архилалгид 60—80- тоань дары түргэн үгэхөөр бэлэн бай- дүүлээ. Энэнь нор- хүнэй 25 жэлэй ху- нэйн шэвэн болон рин Америкийн нэгэ- США-гай элдэб хо- харуулын тула тус- баринс 5 миллион до- худалдажа абахаар байна.

Ван Ангийн баян- наа эдэ бүгдэдөө өр- сан соогоо 25000 С- суглуулха хүсэлтэс гэжэ шиндэнэ байна. ачаогүүдэн бүхнэ стол, хана солон бус- аайныс эзэлэхэй, р- гурбан пинь хоёр хуу- гүүд ба хүнүүд со- гаагдаа.

Мэо Цээдунай а- ачаогүүдэс суглу- лал урдаа олон юм. 000 тэрэн гэгшүүд- дэнэ ажал бур- Турүүлшээр Ван- хунгэдэс наа аб- бэртүүлгэ- тэмдэглэгшэ

Саудын Аравийн наа урдааа мэд- мэнүүдтэй бүхээр- нон ааб даа. Тэдэ- сэлбэ. Нэгдэнэй гэжэ гү? Урдаа х- жэлшэн байхан т- дыс мүнөө хаража- болонхой. Энэхид х- дээрэ машинны т- тэй мурлалдхэн дэр- бэ хоноод лэ 3 ху- барана.

Сүлөөтэ бэлшээр- шийн түргэн гүйнэ сүүхын аргагүй. Н- жын тэмдэглэгшэ- логдохон харгынуу- лийн ялангууяа аюу- лануудыс хорвоо- ранхындалохо а- яларан гэрэлтэжэ- зүйлүүдтэ тэмдэ- лойдо зүүхэ гэгшэ- оронхой. Тинбэ та- гын аюудай тоо м- рээ зөөрөггүй. Хар- довска Аравид 15- он талын тэмдэ- бэртүүлгэ- тэмдэглэгшэ

Хунай халээр д- тин шубуун хатуу- хнээгэдэб. Байна- Крус хотын үгшөө- цин мэдээсэлэй х- найхан үдэтэй энэ- «Енотэ нэрээс хэлэ- байнанайгаа түлөө- Артуро гэжэ нэрлэ- шубуун табан жэл- найда байгаад, хуу- саада тээ үгы бош- харин найхан Мар- гэс тэгшын гэртэ м- Марс Сеселесийн Харин Мария Бан- шубуун Доктор П- нэрэтэй, минш энэ- гэдэ мэдүүлэ. Гэ- ганайн ба гэртэй э- эх-нэрэйн нэрэе- байга бшуу. Гэгшэ- ро-Тито агай анир- Мүдэлгын үелэ на- халдэжэ үрөөгүй.

Гобшөө полици- ссэн шиндэхээр- Угы, шубууе хаажа- сабшаагүй. Бүхнэ- байрлахынэй зоопар- жэ хэлээгшэ.

(«Эхо»-ын журналын а-)

ШЭНЭ НОМУУД

Новосибирскийн университетэй хэблэ- лээр О. Бухаевай «Ород, буряад хэлэ- нүүд дээрэ фонемнуудыс сасуулалта ба тэдэнэй бүридхэл» гэгшэн ном найхан барлагдан байна. Энэ монографи 600 хонгээр хэблэгдэбэ. Тинхэдэ «Наука» гэгшэн хэблэлэй Новосибирскийн тагай Г. Галдановай «Захааминай буряа- дууд» гэгшэн түүхын-этнографическа очеркнүүдтэй суглуулбары гаргаа. «ХИХ зуун жэлэй хоёрдохон хахад—XX зуун жэлэй түрүүшын хахад» гэгшэн гаршаг доро энэ ном 400 хонгээр барлагдан юм.

Тэршэлэн энэл хэблэлэй дэргэдэ бай- гуулагдахан «Издатель» гэгшэн полигра- фическа кооперативай элүүр энхэ ябаха тухай барлахан, уран гобор шэмгэл- гэдхэн шэнэ ном ехэ ноин. «Эдэб үб- шэйнөө аргалжа Сибириин ургамалнууд» (авторныс В. Миняева) гэжэ нэрлэгдэ- нэн энэ номой олондо аша тухатай бай- ханинэй элн. Хамта дээрэ хорин мян- ган хонгээр энэ ном хэблэгдэбэ.

«Сибирин түүхтэ демографи» гэгшэн

эрдэмтэ хүдэлмэринүүдтэй суглуулбары найхан хэблэгдэбэ. Энэ номой редактор- нууд Р. Васильевский, Н. Гушин гэг- шэд болоно. Зургаан зуун хонгээр га- рахан энэ ном эрдэмтэдтэ хэрэгтэй.

«Дунда Сибириин урда зүтхэн палео- этнологическа шэнжлэлэгшүүд» гэгшэн эрдэмтэ хүдэлмэринүүдтэй суглуулбары уран гобор шэмгэлэгдэнхэй, 700 хонг- ээр барлагдан энэ ном түүхшэдэ, студентнэрыс хонирхуула байха. Энэ номыс баһал Новосибирскийн гүрэнэй университетэй хэблэл гаргахан байна. Тус номыс зохион найруулагша хэблэ- лэй редактор Г. Медведев болоно.

Харин Новосибирскийн багшанаар гү- рэнэй институттай хэблэлэй таһагаар геос- системэ тухай шэнэ ном географуудта тухатай байха. «Баруун Сибириин жэгдэ- талын зүүн урда зүгтэй нуурнуудай геос- системнүүд» гэжэ нэрлэгдэн энэ но- мой автор эрдэмтэн Н. Баглаева болоно.

Т. АНДРЕЕВА,
Н. КОСЕНКОВА.

Москва.

УГАЛЗАНУУДАЙ АЛЬБОМ БАЙХАН ДАА

Урда сагта буряад дархан гэжэ хэһэн бүтээл бүхэнөө угалзатуулан шэмгэлдэг байгаа. Угалза гэжэ манай буряад арадай соёлой нэгэ зүйл болодо. Угалздаа оро- бон, «Угалзгүдэе «ушанна» болохо юм. Жүшээн, «үл- ай» гэгшэн угалза ажабайда- лай, зол жаргалай утанан гэжэ ойлогдодог. Энэ угал- заар ханзануудыс гободог, нэвэй гэрэй, дасанай үүдэ- нуудыс шэмгэлдэг. Элдэбээр нугалан зурагдахан угалза долгинуудыс, үүлэнүүдэс хануулдаг. Тинхэ угалза ута наһатай байхын бүлдэ тэм- дэг болоно. Түхөөршэн угалза нара, тэбээр угалза гэгээр тэмдэглэдэг.

Зарим угалзанууд хүнине муу юумэнхэ хамгаалха

үүргэ дүүргэдэг байгаа. Тин- мэ угалзануудаар сэрэгшын гү, али ангуушанай хубсаһа хунар, зэр зэмсэг гободог байгаа бшуу. Мүн тинхэ угалзануудаар хүн ажабай- дал хоёрой, юртэмсэ замби хоёрой хоорондох харил- саан харуулагдадаг хэн.

Угалзанууд хадаа хэдэн мянган жэлэй туршада үе- нөө үедэ дамжуулагдажа, мүнхэн зүйлнүүдтэй, хубсаһа хунарай, модоор дархалхан ханза хайрсагай шэмгэлэл болон ерөөн байна.

Олон жэлэй туршада Л. Доржиев буряад угалзануу- дыс суглуулха хүдэлмэри хэһэн байна. Тинхэжэ уран зурааша заншалта буряад зурагыс нэргээхэ гэжэ орол-

доо. Энэ хүдэлмэрини тү- лөө Л. Доржиевта 1992 оной Буряад Республикын Гүрэн- нэй шан олгогдохон байна. Уран зураашын бүтээлнүүд республикын, бүхэроссин, уласхоорондын выставкэ- нүүдтэ харуулагдадаг. Тэрэ- нэй зурагууд дээрэ Буряад оронини харанабди.

Арадай уран найханай рес- публиканска түб Л. Доржи- евтай суглуулхан буряад угалзануудай альбом хэблэж гаргаа. Энэ альбом доторнь уран зураашын өөрыншөө зохион зурахан угалзанууд оруулагдаа. Тус альбомой оролто статья орд болон англи хэлэнүүд дээрэ бэшгэ- дэнхэй.

В. ДАШИНМАЕВА.

ЭЗЭН ХААН ХОЁР ДУГААР НИКОЛАЙ ТУХАЙ

Буряад орондо Россин Президент Б. Н. Ельцинэй ерөөн ушар республи- кын хүн зоной анхарал эхээр тагаа. Тин- гэжэ Б. Н. Ельцин Байгал шадаар дай- талы болон арад зонтой, тэдэнэй ажал хэрэгүүдтэй танилсалан байна.

Буряадай хүүгэдтэй уран зоёлошодой нэгдэл, «Хараасгай» журиал Россин Президент Б. Н. Ельцинд «Эзэн хаан И. Николан Байгал шадаар дайлаар аяншалха» гэгшэн нэрэтэй ном болгэ болон барба. Энэ номыс Буряадай хүү- гэдтэй уран зоёлошодой нэгдэл хэблэн гаргахан байна. Князь Э. Э. Ухтомскийн

1897 ондо бэлшэн «Зүүн зүгээр аян- шалга» гэгшэн номхоо тэрэнэ абтанхай. Тус ном дотор урданай буряад зоной ажабайдал хонирхолтойгоор харуул- данхай. Олдохоёо шухаа болонхон олон тоото фото-зурагууд номыс шэмгэлдэг.

Тус номыс Президентдэ болгэ үгэхэ- дэн: «Энэ номыетнай заагагүй унша- ха», — гэжэ пайдүүлэн байна.

Мүнөө энэ ном худалдаанда оруула- дажа, олон тоото уншагшадтай хонирхол татажа эхилбэ.

В. ЖАПОВ.

Англи, Америкэдэшье ушархалта...

Манай гүрэн түрэдэ, тэрэ тоодо манай республикада ажагуушадтай буудал байдалай хэмжээнэй һүүлэй үедэ хэдэ доошолошыс наань, үдэрнөө үдэртэ залуу айл бу- лунүүд бин болохол байдаг. Тинхэжэ нёдоно жэлэй тү- рүүшын 5 харын туршада Улаан-Удйн Гэрлэлгын ор- дондо мянган залуу хүүбүүд, басагад гэрлэхэн тухай үнэмшэлгэ баруулагдажа, 500 шэнэ айл бүлэ бин бо- лонхон байна. Байша оной энэ хугасаа сөө 404 гэрлэлгэ тоологдоно.

— Эдэ тоо баримтануудай нлгаа ехэ бэшэ, юб гэхэ- дэ, зунай, намарай хараануудта гэрлэлгэ олошордог. Ма- най орондо жэлэй туршада дунда зэргээр 3 мянгад за- луу хүүбүүд, басагад нэгэн хамта бүлэ болохо тухайгаа документдэ гараа тагилдаг. Эншэс жэлдэ урда жэлнүү- дэйхнээ үсөөн бош хүн гэрлэхэ гэжэ хананаб.

Манай буряад басагад, илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ, хари гүрэнүүдтэй эрхэтэдтэ олоороо хадажа гараагт бу- лонхой. Тинхэжэ манай оронхоно гэрлэхэн тухай үнэм- шэлгэ абаһан айлнууд Монголод, Солонгос (Корей) орй- ло, Америкэдэ, Англида, дэлхэйн бусадшэ түбтэйн гүрэн- нүүдтэ ушархал даа, —гээд хотын Гэрлэлгын ордной ахалалша инспектор А. Д. Шойбонова мэдүүлэ хэн.

Т. ЦЫДЫПОВА.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Буряад Республикын Вер- ховно Советэй йүдэдэ сес- син асэдан дээрхэдэ бэ- шэгдэнхэ тоосон.

«Республикада экономи- ческа реформын ябаса тухай» — Буряад Республикын Министруудтэй Советэй Тү- рүүлгшэ В. Б. Сагановай сессин дээрэ хэһэн элидхэл.

«Уланнаа эхилээд дута- лана» — Т. Жимбуевай статья.

«Университет байгуула- гэжэ совет шиндэхэ» — Л. Салжидреновай мэдээ- сэл.

«Библиотека тухай Хуули хүлэгдэнэ» — Л. Тарчини- маевай мэдээсэл.

Соносхолнууд.

Спорт Спорт Спорт Спорт

МЭДЭЭЖЭ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЫН ДУРАСХААЛДА

Загарайн аймагай Новоильинск тосхойдо эдиршүүлэй дунда боксоор республикын түрүү һуури эзэлхын тү- лөө заншалта мурьсөөн байгша оной июнийн 13—21-дэ үнэгэргэдхэн. Лениний орденто Е. Н. Тугутовтай шанда хүртэхын түлөө үнэгэргэдхэ мурьсөөндэ 1976—1977, 1977—1978, 1980 онуудта түрөөн эдир хүбүүд гурбан бүлэгтэ хубаарсад наадаха болоно.

Мурьсөөнэй бүхнэ гаргашануудыс наада эмхидхэнэй аймагай спортын комитет, Хандагатайн леспромхозой коллектив дааха юм. Тинхэдэ бохсын гоё найхан наада харуулан зургаан хүбүүд тусхай шангуудта хүртэхэ байна. Харин нааданай «Эрхим бокс» гэгшэн тусхай шан «Забайкалсес» — контертотгоонхой байха юм.

— Мурьсөөндэ республикын райо- нуудай Улаан-Удэ хотын эдир хү- бүдхээ гадна Эрхүү, Шэтэ, Крас- нославск, Борзай, Мирный, Хвалдай, Красноярск, Джизак (Узбегей рес- публика), аху түү Монгол оройной болон бусад боксернуудтай хабаадахы- ей урлабди. — гэжэ мурьсөөнэй аха- мал судай. Республикын боксернууд дундаһаа СССР-ай спортын тү- рүүшын мастер болохон Бадама Жиг- митов хоёрэнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгчн Агууехэ дайнда хабаадаһан Еремей Иванович Тугутов Эрхүүгэй областин Алай тосхойдо 1909 ондо түрөөн юм. Но- татгаа дунда һуругууд дүүргэһэнэй- гээ удаахан жэлнүүдтэ комсомолой эхнэ эхилин секретарлар худэлэн байна. Тинхэдэ эдирхитэй, шуумар бэрхэ хүүбүүн Москва хото элгээг- дэжэ, комсомолой нэгэ жэлэй күрса- дэ һурахан бэлэй. Тэрэнэйгээ һү- лээр комсомолой Кабанскын райко- мой секретарлар, ВЛКСМ-ий обкомой таһагыс даагшаар худэлэн байна.

1930 ондо Улаан Армиин сэргэдэ уялгата албаа дүүргэжэ ябахада, тэрэниэ Ленинград хотын дээдэ партияна һуругуудта элгээбэ ха. Еремей Тугутов тус һуругуунаа 1938 ондо дүүргэһэнэй һуулар Улаан-Удэ эржэ, Буряадай морин сэргэй пол- кын партияна организацион секретар- лар худэлэн байгаа. Эндэ хэдхэн нара дэлгэжэ байтарны, тэрэниэ Украина, удаань Молдавида сэргэй алба хэмыс элгээһэн байха юм. Эн- дэ албаа үргэлжлүүлжэ ябаха үе- дэнэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу- ехэ дайнай гал дүлэн сорохилоо ба- лэй. Тэрэ шүната муухай дайнай эхилхэн түрүүшын буудалдаанай үг-

лөөнхөө эхилээд. Еремей Иванович Уйранын I. II фронтнууд дээрэ дай- сунтай тулалдажа оройн байха юм. Дайнэй дүрлэхэн 1945 оной хабар Эсэгэ мурэнэй эрьсдэ США-гай сэр- гэгшэдтэй эмхидхэгдэнхэн уулзалгада хабаадаһа юм. Дайнай жэлнүүдтэ нүхэр Тугутов эрлэхэ зориг гаргаһа- найгаа түлөө Улаан Одной, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай I, II шатын орденуудаар, дайшалхын олон медальнуудаар шагнагдаһанхэй.

Дайгаа дүүргэжэ тоонто нутагаа бусажа ерээрэ, Е. И. Тугутов ойн промышленностида худэлжэ эхилхэн байгаа. Абаһар харгы заһаабарилха участогай начальнигаа, удаахан жэлнүүдтэ Шулуутайн, Хандага- тайн леспромхозуудай директорээр олон удаан жэлнүүдтэ худэлхэн гэ- шэ.

Амгалан тайбан жэлнүүдтэ ара- дайнга ажамыс хүжөөлсэхэ хэрэгтэ ударидахы, хүтэлбэрлэхы ехэ габыаа гарганаһаагаа түлөө Еремей Иваниц Ленинзай, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар, медальнуудаар шагна- даһан юм.

Оройной ой модоной промышленно- сттин хүдэлмэрлэгшэдтэй дунда Е. И. Тугутов ехэ мэдээжэ, суутай байхан юм.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ГОБШОХОНООР...

БОНС. Түрүүшын совет олимпийскэ чемпион, СССР- ай спортын габыата мастер Владимир Сафроновой ду- расхаалда зороулагдахан бүхэзоона мурьсөөн нааар Улаан-Удын авиационно үй- лэдбэрин нэгдэлэй «Рассвет» гэжэ Соёлой ордон со нээгдэнхэй. Энэ жэлдэ Монголой, Хитадай Арадай Республикын Убэр-Монголой, Россин Федерациин Урал- наа зүүн тээшэ оршодог об- ластнууд, хизаарнууд болон республикануудай арбан бээ-

лэйн шадабаритад хабаадаха байна. Манай республикын бэлгитэй бэрхэ бүхэ шахуу боксернууд эдиршүүлэй, за- луушуудай болон эршүүлэй бүлэгүүдтэ мурьсэхэ.

Боксоор уласхоорондын мурьсөөн эдэ үдэрнүүдтэ Монголой нинислэл Улаан- Баатар хотодо солоно бай- наа. Манай республикын

«Урожай» бүлгэмэй, ЛВРЗ- гай спортын клубай, Бурла- дай багшанаар институтай команданууд мурьсөөндэ ха- баадана.

ФУТБОЛ. Россин Федера- цин нэгдэхин лыгын коман- дануудай дунда 1992 оной мурьсөөнэй нэгдэхин дүхэ- ригэй нааданууд үргэлжэл- хөөр. Ээлжээд турта Улаан- Удын «Сэлэг» Шэтын

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министруудтэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэнэй соёлой эблэл болон редакциин ажалал коллектив.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:

ДАШЕЕВА Г. Х. ДОНДО- ГОЙ Ц. Ц. ЖИГЖИТОВ В. М. Ж. (хархасуулалта секретарь), НИМАЕВ Б. Н. (редакторай ор- логшо), РИЧИНОВ С. Д. (ре- дакторай орлогшо), ТОКТО- ХОЕВА В. Э. ЦЫРЕНДИЛЫ- КОВ Б. Ц.

Манай адрес:

670000, Улаан-Удэ, Калан- дармичанай үйлсэ, 13
«Буряад үнэн» газетын ре- дакция.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, хархасуулалта секретариин—2-50-52, секретариатай—2-66-76. тагатууд: советүүдтэй хүдэлмэрин